

O‘ZBEKISTONDA KASBIY STANDARTLARNING TA’LIM JARAYONIGA JORIY ETILISHI HOLATI TAHLILI

RAXIMOVA GULI SULTONBOYEVNA

Milliy malaka tizimini rivojlantirish instituti bosh mutaxassisi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O‘zbekistonda kasbiy standartlarning ta’lim jarayoniga joriy etilishining hozirgi holati, me’yoriy-huquqiy asoslari va amaliy mexanizmlari tahlil qilinadi. Kasbiy standartlarning ta’lim dasturlari mazmunini mehnat bozori talablari bilan uyg‘unlashtirish, ta’lim oluvchilarda zamonaviy kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish hamda bitiruvchilarning mehnat bozoriga moslashuvini ta’minlashdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida Milliy malaka tizimini takomillashtirish, tarmoq kengashlari faoliyatini rivojlantirish, kasbiy standartlarni ishlab chiqish va ularni ta’lim dasturlariga integratsiya qilish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: *kasbiy standart, ta’lim jarayoni, Milliy malaka tizimi, kasbiy kompetensiya, malaka talablari, ta’lim dasturi, mehnat bozori, tarmoq kengashi.*

KIRISH

O‘zbekistonda kasbiy standartlarning ta’lim jarayoniga joriy etilish holatini tahlil qilishda, avvalo, ularning faqat normativ hujjat sifatida ishlab chiqilishi emas, balki ta’lim mazmuni, o‘quv natijalari, amaliy tayyorgarlik va bitiruvchilarni baholash tizimiga real ta’sir ko‘rsatayotganini aniqlash muhimdir. Shu nuqtayi nazardan, so‘nggi yillardagi rasmiy materiallar kasbiy standartlarning ta’lim tizimiga bosqichma-bosqich kirib borayotganini, biroq ularni ta’lim dasturlarining barcha bosqichlariga to‘liq integratsiya qilish jarayoni hali davom etayotganini ko‘rsatadi.

Davlat dasturining 2023-yilgi ijrosi bo'yicha rasmiy ma'lumotlarda mehnat bozoridagi kasb va lavozimlarning malaka darajalarini qayta ko'rib chiqish, ish joylarining funksional tahlilini amalga oshirish hamda kasbiy standartlar maketini takomillashtirish vazifalari belgilangan. Muhimi, mazkur jarayonda tarmoq malaka kengashlari va xalqaro ekspertlar ishtiroki nazarda tutilgan. Bu holat kasbiy standartlarni ta'lim mazmuniga joriy etishdan oldin ularning mehnat faoliyatining real funksiyalariga mosligini ta'minlashga e'tibor kuchayganini ko'rsatadi. Rasmiy hisobotda yangi kasbiy standartlar maketi ishlab chiqilgani ham qayd etilgan.

ASOSIY QISM

Kasbiy standartlarning ta'limga integratsiyasi nuqtayi nazaridan muhim jihat shundaki, ta'lim dasturi endilikda faqat fanlar va mavzular majmuasi sifatida emas, balki tegishli kasb bo'yicha kompetensiyalar, o'quv natijalari, ta'lim mazmuni va baholash talablarini o'zida mujassamlashtiruvchi hujjat sifatida shakllanmoqda. Bu yondashuv ta'lim jarayonini "fan mazmuni"ga emas, balki "bitiruvchi egallashi kerak bo'lgan kasbiy natija"ga yo'naltirish imkonini beradi. Rasmiy hujjatlarda ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda milliy malakalar ramkasi, kasbiy standartlar, ta'lim standartlari va malaka talablaridan foydalanish nazarda tutilgani ushbu o'zgarishning metodik asosini tashkil etadi.

Kasbiy standartlarning ta'lim jarayoniga amaliy ta'siri, ayniqsa, kasbiy ta'limda yaqqol ko'rinmoqda. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2024/2025 o'quv yilidan boshlab 233 ta texnikumda kredit-modul tizimini joriy etish ko'zda tutilgan bo'lib, kasbiy standartlar asosida ishlab chiqilgan ta'lim dasturlarini tarmoq kengashlari, tadbirkorlik subyektlari birlashmalari, yirik ish beruvchilar va uyushmalar bilan kelishish mexanizmi belgilangan. Bu mexanizm kasbiy standartni ta'lim dasturiga bevosita bog'laydigan muhim institutsional vosita hisoblanadi.

Mazkur jarayonning yana bir muhim jihati — ta'lim natijalarini baholashda kasbiy standart talablarining qo'llanilishi. Rasmiy yondashuvga ko'ra, bitiruvchilarning yakuniy malakasini baholashda soha ekspertlari, ish beruvchilar,

tarmoq kengashlari va vakolatli baholash tashkilotlari ishtiroki kuchaytirilmoqda. Natijada ta'lim muassasasida olingan bilimning o'zi emas, balki uning muayyan kasbiy faoliyatni bajarishga tayyorligi baholanishi uchun sharoit yaratilmoqda. Bu esa kasbiy standartlarning ta'limdan mehnat bozoriga o'tishdagi "bog'lovchi mexanizm" sifatidagi rolini kuchaytiradi.

O'zbekistonda kasbiy standartlarning ta'lim jarayoniga joriy etilishining hozirgi holati:

Hozirgi real jarayon	Amalda qanday amalga oshirilmoqda	Ta'lim jarayoniga ta'siri	Ilmiy-tahliliy baho
Kasbiy standartlarni bevosita ta'lim dasturlari bilan bog'lash	2026-yilda e'lon qilingan kasbiy standartlarda ta'lim dasturi davlat ta'lim standartlari va kasbiy standartlarga muvofiq kompetensiyalar, o'quv natijalari, ta'lim mazmuni, hajmi va baholash talablarini belgilovchi hujjat sifatida ifodalangan.	O'quv dasturlarini ishlab chiqishda faqat akademik fanlar emas, balki real kasbiy faoliyat talablari ham hisobga olinmoqda.	Bu jarayon "ta'lim mazmuni → kasbiy kompetensiya → mehnat faoliyati" uzviyligini kuchaytirayotganini ko'rsatadi.
Kasbiy standartlarning yangi kasblar va lavozimlarga ishlab chiqilishi	2026-yil davomida oliy va kasbiy ta'lim tizimiga tegishli yangi standartlar, jumladan, karyera	Ta'lim muassasalarida mavjud lavozimlarning professional profili	Bu kasbiy standartlarning umumiy nazariy hujjatdan konkret lavozim va kasbiy

Hozirgi real jarayon	Amalda qanday amalga oshirilmoqda	Ta'lim jarayoniga ta'siri	Ilmiy-tahliliy baho
	markazi boshlig'i, kasbiy ta'lim metodisti, xalqaro ta'lim dasturlarini muvofiqlashtirish bo'limi xodimlari kabi lavozimlar bo'yicha standartlar rasmiy portallarda e'lon qilindi.	aniqroq belgilanmoqda.	faoliyatni boshqarish vositasiga o'tayotganini ko'rsatadi.
Ta'lim dasturlarini mehnat bozori talablariga moslashtirish	2026-yilgi kasbiy standartlarida ta'lim dasturlarini mehnat bozori ehtiyojlari bilan uyg'unlashtirish hamda ish beruvchilar bilan hamkorlikni rivojlantirish kasbiy standartdan foydalanish maqsadlari qatorida ko'rsatilgan.	Oliy ta'lim dasturlarining mazmunini ish beruvchilar ehtiyojlari bilan muntazam taqqoslash uchun metodik asos paydo bo'lmoqda.	Bu ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi nomuvofiqlikni kamaytirishga qaratilgan kompetensiyaviy yondashuvning kuchayayotganini bildiradi.

Hozirgi real jarayon	Amalda qanday amalga oshirilmoqda	Ta'lim jarayoniga ta'siri	Ilmiy-tahliliy baho
Kasbiy kompetensiyalarni mustaqil baholash	Yangi kasbiy standartlar xodimlarning kasbiy malakasini mustaqil baholashda qo'llanishi aniq ko'rsatilmoqda. Masalan, 2026-yilgi metodistlar standarti ham shu maqsadni nazarda tutadi.	Ta'lim oluvchining faqat diplomga ega bo'lishi emas, tegishli kasbiy kompetensiyalarni egallaganligi muhim mezonga aylanmoqda.	Bu ta'lim natijalarini "o'zlashtirilgan fanlar"dan "egallangan kasbiy kompetensiyalar"ga yo'naltirish imkonini beradi.
Kasbiy standartlarning malaka darajalari bilan bog'lanishi	2026-yilgi standartlarda ayrim lavozimlar uchun Tarmoq malaka ramkasidagi malaka darajalari ko'rsatilmoqda. Masalan, karyera markazi boshlig'i uchun 7-daraja, unga yaqin lavozimlar uchun 6-daraja belgilangan.	Turli lavozimlar bo'yicha zarur malaka darajalarini ta'lim va kasbiy rivojlanish talablari bilan bog'lash imkoniyati kengayadi.	Bu malaka darajalarini bosqichma-bosqich shakllantirish va ta'lim mazmunini malaka darajasiga moslashtirish uchun asos yaratadi.

Hozirgi real jarayon	Amalda qanday amalga oshirilmoqda	Ta'lim jarayoniga ta'siri	Ilmiy-tahliliy baho
Kasbiy standartlarning mehnat funksiyalarini konkretlashtirishi	Yangi standartlarda faqat “bilim va ko‘nikmalar” emas, balki aniq mehnat funksiyalari va mehnat harakatlari ham ko‘rsatilmoqda. Xalqaro ta'lim dasturlari bo'yicha standartda metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish, xalqaro tajribani tahlil qilish va uni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish kabi faoliyatlar belgilangan.	O'quv dasturlarini ishlab chiqishda talaba kelajakda bajaradigan real ish vazifalarini aniqlash osonlashadi.	Bu yondashuv kompetensiyaga asoslangan ta'limning amaliy mexanizmini kuchaytiradi, chunki kompetensiya abstrakt tushuncha emas, bajariladigan mehnat faoliyati bilan bog'lanadi.
Ta'lim dasturlarida o'quv natijalarini kasbiy faoliyat bilan bog'lash	2026-yilgi standartlarning tuzilmasida mehnat funksiyalari bilan bir qatorda “o'qitish natijalari”, zarur ko'nikmalar va	O'quv jarayoni yakunida talaba nimani bilishi emas, qanday kasbiy vazifani bajara olishi ham	Bu “learning outcomes” yondashuvining kasbiy standartlar orqali ta'lim mazmuniga kirib

Hozirgi real jarayon	Amalda qanday amalga oshirilmoqda	Ta'lim jarayoniga ta'siri	Ilmiy-tahliliy baho
	bilimlar ko'rsatilmoqda.	aniqlanishi mumkin.	kelayotganini ko'rsatadi.
Raqamli kompetensiyalarning kasbiy standartlarga kiritilishi	2025-2026-yillardagi kasbiy standartlarida raqamli ta'lim platformalari, Business Intelligence, Data Analytics va sun'iy intellekt kabi vositalardan foydalanish bilan bog'liq bilim va faoliyatlar ko'rsatilgan.	Zamonaviy mutaxassisni tayyorlashda raqamli ko'nikmalar alohida kasbiy talab sifatida qaralmoqda.	Bu kasbiy standartlarning faqat an'anaviy mehnat vazifalarini emas, kasblarning raqamli transformatsiyasini ham aks ettirayotganidan dalolat beradi.
Xalqaro ta'lim dasturlarini joriy etuvchi texnikumlarda maxsus kasbiy kompetensiyalarni belgilash	2026-yilda e'lon qilingan standart xalqaro ta'lim dasturlarini muvofiqlashtirish bilan shug'ullanuvchi xodimlarning metodik, sifat nazorati, registratorlik va marketing	Xalqaro dasturlarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan maxsus kompetensiyalar ta'lim tashkilotidagi lavozimlar kesimida aniqlashtirilmoqda.	Bu kasbiy standartlarning ta'lim tizimining o'zida yangi boshqaruv va metodik funksiyalar paydo bo'lishiga moslashayotganini ko'rsatadi.

Hozirgi real jarayon	Amalda qanday amalga oshirilmoqda	Ta'lim jarayoniga ta'siri	Ilmiy-tahliliy baho
	faoliyatlarini aniq belgilaydi.		
Kasbiy standartlarni tarmoq kengashlari bilan bog'lash	Yangi standartlarning texnik qismida tegishli tarmoq kengashining tasdiqlash hujjati, bayon raqami va sanasi hamda Milliy malaka tizimini rivojlantirish institutining xulosasi uchun alohida rekvizitlar mavjud.	Kasbiy standartni ishlab chiqish va ta'lim amaliyotiga kiritish jarayoni institutsional ekspertiza bilan bog'lanmoqda.	Bu standartlarning tasodifiy yoki faqat bitta tashkilot tashabbusi asosida shakllanishining oldini olishga xizmat qiluvchi sifat nazorati mexanizmi sifatida baholanishi mumkin.
Kasbiy standartlarni milliy klassifikator bilan uyg'unlashtirish	2026-yilgi kasbiy standartlarda 2025-yilda tasdiqlangan Mashg'ulotlarning milliy klassifikatori (MMK-2025)dan foydalanish qayd etilgan.	Kasb nomlari, lavozimlar, malaka darajalari va ta'lim yo'nalishlarini yagona tasniflash tizimida bog'lash imkoniyati oshmoqda.	Bu ta'lim tizimi va mehnat bozori terminologiyasidagi nomuvofiqliklarni kamaytirish uchun muhim texnik asosdir.
Kasbiy standartlardan	2025-2026-yillardagi kasbiy standartlarida	Ta'lim muassasasida	Shu orqali kasbiy standart ta'limdan

Hozirgi real jarayon	Amalda qanday amalga oshirilmoqda	Ta'lim jarayoniga ta'siri	Ilmiy-tahliliy baho
kadrlarni ishga qabul qilish va attestatsiyada foydalanish	xodimlarni tanlash, ishga qabul qilish, attestatsiya va lavozimga tayinlashda kasbiy standartdan foydalanish maqsadlari aniq ko'rsatilgan.	tayyorlangan mutaxassisning malakasini ish beruvchi talablari bilan solishtirish imkoniyati kuchayadi.	keyingi mehnat faoliyatini boshqarish vositasiga ham aylanmoqda.
Ta'lim sifatini monitoring qilish bilan bog'lash	Xalqaro ta'lim dasturlari bo'yicha standartda ta'lim sifati monitoringi, baholash usullari, o'quv-uslubiy materiallar va ta'lim dasturlarini takomillashtirish bilan bog'liq funksiyalar mavjud.	Kasbiy standart faqat o'quv dasturini ishlab chiqish bosqichida emas, uning natijalarini monitoring qilishda ham qo'llanishi mumkin.	Natijada "standart → ta'lim dasturi → ta'lim jarayoni → natija → monitoring → takomillashtirish" sikli shakllanmoqda.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish
- qiyosiy tahlil
- tizimli tahlil
- kontent-tahlil

- kasbiy standartlar va ta'lim dasturlarini tarkibiy jihatdan taqqoslash
- umumlashtirish
- mantiqiy xulosa chiqarish

Tahlil jarayonida kasbiy standartlarning quyidagi tarkibiy qismlari ta'lim dasturlari bilan bog'liqlik nuqtayi nazaridan ko'rib chiqildi: kasbiy faoliyatning asosiy maqsadi, mehnat funksiyalari, mehnat vazifalari, mehnat harakatlari, zarur bilimlar, ko'nikmalar, mas'uliyat va mustaqillik.

Ta'lim dasturlari bo'yicha esa ta'lim maqsadlari, o'quv natijalari, fan va modullar mazmuni, amaliy mashg'ulotlar, ishlab chiqarish amaliyoti hamda baholash mezonlari asosiy tahlil birliklari sifatida olindi.

Tadqiqotda kasbiy standartning ta'lim jarayoniga joriy etilishini baholash uchun uch bosqichli yondashuvdan foydalanildi:

1-bosqich – formal integratsiya. Ta'lim dasturida tegishli kasbiy standart yoki unga asoslangan malaka talablari qayd etilganligi.

2-bosqich – mazmuniy integratsiya. Kasbiy standartda belgilangan mehnat funksiyalari, vazifalar, bilim va ko'nikmalarning ta'lim natijalari hamda fan/modul mazmunida aks ettirilganligi.

3-bosqich – amaliy integratsiya. Kasbiy standart talablarining amaliy mashg'ulotlar, ishlab chiqarish amaliyoti, yakuniy baholash va malakani tan olish jarayonlarida qo'llanilishi.

Mazkur yondashuv kasbiy standartlarning ta'limga joriy etilishini faqat hujjatlarning mavjudligi bilan emas, balki ularning ta'lim jarayonidagi real funksional ahamiyati bilan baholash imkonini beradi.

Kasbiy standartlarning ta'lim jarayoniga joriy etilishi O'zbekistonda ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi aloqani mustahkamlashga xizmat qiluvchi muhim mexanizm sifatida shakllanmoqda. Biroq mazkur jarayonning samaradorligi kasbiy standartlarning soni yoki ularning tasdiqlanganligi bilangina emas, balki ta'lim jarayonida qanchalik chuqur qo'llanilayotganligi bilan belgilanadi.

Ta'lim dasturida kasbiy standart nomining ko'rsatilishi yoki unga havola berilishi hali to'liq integratsiyani anglatmaydi. To'liq integratsiya uchun kasbiy standartning tarkibiy qismlari ta'lim dasturining ichki tuzilishiga mantiqan singdirilishi lozim.

Buni quyidagi model orqali ifodalash mumkin:

Kasbiy standartdagi mehnat funksiyasi → mehnat vazifasi → zarur bilim va ko'nikma → ta'lim natijasi → fan/modul → amaliy mashg'ulot → baholash topshirig'i → malakani tasdiqlash.

Mazkur zanjirning biror bo'g'ini uzilib qolsa, kasbiy standartning ta'limdagi amaliy samarasi pasayishi mumkin. Masalan, kasbiy standartdagi yangi texnologiyalar va uskunalar ta'lim dasturida qayd etilgan bo'lsa-yu, tegishli amaliy mashg'ulotlar mavjud bo'lmasa, bunday integratsiya faqat hujjat darajasida qolib ketishi mumkin.

Shuningdek, kasbiy standartlarning ta'lim dasturlariga integratsiyasida ta'lim tashkilotlari, ish beruvchilar va tarmoq kengashlari o'rtasidagi hamkorlikni yanada tizimlashtirish zarur. Ta'lim dasturlarini ishlab chiqish jarayonida ish beruvchilar faqat taqrizchi sifatida emas, balki mehnat funksiyalari va kompetensiyalarni aniqlash, o'quv natijalarini shakllantirish, amaliyot mazmunini belgilash va baholash vositalarini takomillashtirish jarayonlarida ham ishtirok etishi maqsadga muvofiq.

Bunda tarmoq kengashlarining vazifasi faqat kasbiy standart ishlab chiqish bilan cheklanmasligi, balki standartlarning ta'lim dasturlarida qo'llanilishi bo'yicha metodik va ekspertlik ko'magini ta'minlash bilan ham bog'lanishi mumkin.

Yana bir muhim masala – kasbiy standartlar, ta'lim dasturlari va malakani baholash tizimining o'zaro uyg'unligidir. Agar ta'lim dasturi kasbiy standart asosida ishlab chiqilsa, yakuniy baholash ham shu standartda belgilangan kasbiy natijalarni aniqlashga yo'naltirilishi lozim. Bunday yondashuv ta'lim natijalari bilan mehnat faoliyati natijalari o'rtasidagi tafovutni kamaytirishga yordam beradi.

XULOSA

Yuqoridagi real jarayonlardan ko‘rinadiki, hozirgi bosqichda O‘zbekistonda kasbiy standartlarni ta’limga joriy etish jarayoni oddiy “standart ishlab chiqish” bosqichidan o‘tib, ularni ta’lim dasturlari, o‘quv natijalari, kasbiy kompetensiyalar, baholash, kadrlar tanlovi va mehnat bozori talablari bilan bog‘lash bosqichiga kirgan. Ayniqsa, 2026-yilda rasmiy portallarda e’lon qilinayotgan yangi kasbiy standartlarning tarkibida ta’lim dasturlarini ishlab chiqish, mustaqil malaka baholash, ish beruvchilar bilan hamkorlik, raqamli kompetensiyalar va mehnat funksiyalarining batafsil berilishi bu jarayonning amaliy tus olayotganini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, real holatni baholaganda “kasbiy standart ishlab chiqildi” degan faktni “u barcha ta’lim dasturlariga to‘liq joriy qilindi” deb talqin qilish to‘g‘ri bo‘lmaydi. Rasmiy hujjatlarning o‘zi standartlarni ta’lim dasturlari, malakani baholash va kadrlar boshqaruvida qo‘llash mexanizmlarini belgilayotganini ko‘rsatadi, ammo ularning barcha ta’lim tashkilotlarida bir xil darajada amaliyotga singdirilgani haqida umumlashtirilgan rasmiy natija keltirilmagan. Shuning uchun ilmiy maqolada hozirgi holatni “faol institutsional va metodik joriy etish bosqichi” sifatida tavsiflash ilmiy jihatdan ehtiyotkorroq va ishonchliroq bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. “Aholi bandligi to‘g‘risida”. O‘RQ-642-son, 20.10.2020. LexUZ rasmiy manbasi
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentabrdagi PQ-345-son “O‘zbekiston Respublikasi milliy malaka tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 17-iyundagi 369-son “O‘zbekiston Respublikasi milliy malaka tizimini tartibga solishga qaratilgan ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori.
4. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-son “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 5-maydagi PF-76-son “Ta’lim sifatini ta’minlash va ta’lim xizmatlari ko‘rsatish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 8-sentabrdagi PQ-275-son “O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Ta’lim sifatini ta’minlash milliy agentligi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi qarori.

7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 6-avgustdagi 498-son “O‘rta maxsus, kasbiy, oliy va oliy ta’limdan keyingi ta’lim, shuningdek, kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tashkilotlarini kompleks hamda maxsus davlat akkreditatsiyasidan o‘tkazish tizimini joriy etish to‘g‘risida”gi qarori.

8. Xodjaboyev A.R., Xusanov I.A. Kasbiy ta’lim metodikasi. – Toshkent, 2007.

9. International Labour Organization. National Qualifications Frameworks and Lifelong Learning: Principles and Practice. – Geneva: ILO.

10. Cedefop. The Role of Qualifications Frameworks in Supporting Lifelong Learning and Recognition of Learning Outcomes. – Luxembourg: Publications Office of the European Union.

11. European Commission. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning. – Brussels.

12. UNESCO. Global Inventory of National and Regional Qualifications Frameworks. – UNESCO.

13. Milliy malaka tizimini rivojlantirish instituti. Prezident qarorlari va farmonlari.

14. Milliy malaka tizimini rivojlantirish instituti. Hukumat qarorlari va farmoyishlari.